

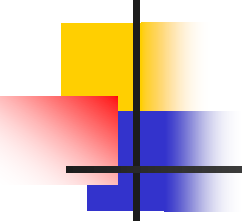
Organizační formy a metody vzdělávání

Zora Syslová

Organizační formy

Uspořádání vzdělávacího procesu, do kterého patří vytvoření prostředí i způsob organizace činností učitele a dítěte. Mezi jednotlivými formami vzdělávání, z nichž nejužívanější jsou individuální, skupinová a frontální (hromadná

-
-
- Individuální
 - skupinová
 - frontální (hromadná)

DŘÍVE

- Převažující byla hromadná, frontální práce s dětmi realizovaná jako tzv. zaměstnání. Podle věku dětí bylo v dopoledních hodinách jedno, u předškolních dvě zaměstnání. Jejich délka byla určena s ohledem na věk dětí. Zaměstnání byla pro děti povinná.
- Obsah zaměstnání byl předem dán v rámci stanovené metodické řady v jednotlivých výchovných složkách podle Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1984). Výrazně byl založen na předávání hotových, často izolovaných poznatků dětem.
- Pokud se zohledňovala individualita dítěte, tak jen v omezené míře, snahou bylo dosáhnout u každého dítěte předepsaný „standard“.
- Skupinová práce byla uplatňována jen výjimečně, zejména při výtvarné a pracovní výchově, nebo ve smíšených třídách při rozdělení na tzv. „starsí“ a „mladší“ děti.

NYNÍ

- vzdělávání má být důsledně vázáno k individuálně různým potřebám a možnostem jednotlivých dětí,
- rozvojové předpoklady a možnosti dětí předškolního věku vyžadují uplatňování odpovídajících metod a forem práce,
- významnou roli při učení sehrává spontánní sociální učení, založené na principu přirozené nápodoby,
- měly by být uplatňovány aktivity spontánní i řízené, vzájemně provázané a vyvážené,
- vhodnou formou řízené činnosti jsou didakticky zacílené činnosti, které mohou zpravidla probíhat v menší skupině nebo individuálně,
- styl vzdělávání v mateřské škole by měl být založen na principu vzdělávací nabídky, na individuální volbě a aktivní účasti dítěte,
- pedagog by měl být průvodcem dítěti na cestě poznání, ne tím, kdo je „úkoluje“ a plnění úkolů kontroluje.

(RVP PV, s. 4)

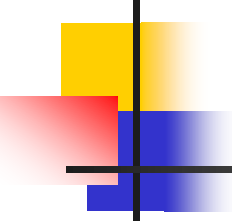
Individuální forma:

- má jasně stanovený cíl, záměr v rozvoji dítěte,
- vychází z dobré znalosti dítěte, z respektování jeho věkových a individuálních zvláštností,
- postup je u každého dítěte používán jiný, podle jeho potřeb a schopností,
- doba stanovená pro práci dítěte je volná, tzn. že trvá tak dlouho, jak dítě podle svých možností potřebuje ke zvládnutí zadaného úkolu.

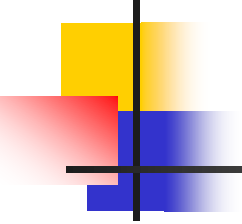
Skupinová forma:

- Jedná se o způsob, při kterém děti pracují ve skupinách o různém počtu.
- Skupiny mohou vznikat na základě různých hledisek. Tvoří je učitelka, nebo vznikají spontánně. Mohou být homogenní - skupinu tedy tvoří děti, které jsou na stejné, nebo podobné úrovni věkem nebo schopnostmi, nebo heterogenní - tedy smíšené.
- Skupiny mohou řešit buď stejné úkoly, nebo každá jiný úkol odpovídající její úrovni, případně se mohou při plnění úkolů střídat. Nejlépe jeho význam vystihují slova Vygotského *„Co dnes dokáže dítě ve spolupráci s druhými, dokáže zítra samo“* (Fischer, 1997).

Vygotský“ *„Co dnes dokáže dítě ve spolupráci s druhými, dokáže zítra samo“*

(Fischer, 1997).

-
-
- rozvíjí schopnost spolupráce (kooperace),
 - rozvíjí sociální dovednosti, které se uplatňují jak ve společné práci, tak i při vzájemné komunikaci,
 - rozvíjí rozumové dovednosti v důsledku nutnosti vysvětlovat jeden druhému, domlouvat se, naplánovat a rozdělit si práci a řešit vzniklé problémy,
 - uplatňuje se v ní vzájemná motivace a podpora pro činnosti v důsledku zájmu nebo nadšení celé skupiny, nebo jejích některých členů (obvykle vůdčí typy),
 - umožňuje uplatnění dětí různého věku, schopností i inteligencí (7 typů inteligencí podle Gardnera),
 - děti získávají nové, procvičují a upevňují již získané poznatky a dovednosti
 - umožňuje učit se od druhých,
 - připravuje pro budoucnost, ve které bude dítě potřebovat značnou schopnost týmové spolupráce.

Hromadná forma:

- Jedná se o tradiční způsob vzdělávání, v němž učitelka pracuje hromadně se všemi dětmi ve třídě společnou formou a se stejným obsahem.
- Základním znakem je, že vzdělávací činnost ve třídě vede učitelka, která má vedoucí postavení, určuje a řídí jejich průběh.
- Práce je typická ve třídách vytvořených podle věku dětí stejné mentální úrovně. Všechny děti při ní plní vždy ve stejném čase stejné úkoly a postupují stejným, předem daným postupem. Jsou vedeny učitelkou krok za krokem a předpokládá se, že se všechny děti přizpůsobí. Pokud se tak nestane, jsou k práci donuceny.
- Ve skutečnosti se tyto děti projevují tak, že vyrušují nebo komplikují práci učitele a jsou „na obtíž“. Pro tento způsob se užívá označení frontální vzdělávání.
- Dnes již odborníci stále častěji poukazují na omezení, která hromadná forma při vzdělávání dětí přináší. Děti jsou převážně odkázány do role pasivních příjemců informací a vykonavatelů pokynů a učitelky musí vynakládat velké úsilí na jejich motivaci i udržení pozornosti.

Nevýhody:

- nezajišťuje dostatečně individualizaci, protože málo splňuje požadavek, důsledného vázání vzdělávání k individuálně různým potřebám a možnostem jednotlivých dětí,
- nenaplnuje princip vzdělávací nabídky, neumožňuje individuální volbu ani aktivní účast každého dítěte,
- zpravidla bývá založena na dominantní roli učitelky, na zadávání úkolů a kontrole jejich splnění,
- vede děti k téměř bezvýhradné poslušnosti.

Důsledky:

- nezájem velké části dětí, z nichž pro některé může být činnost příliš náročná, pro část naopak může být velmi jednoduchá, pro jiné neodpovídá jejich zájmům, takže je neupoutá,
- při nezaujetí děti vznikají problémy s jejich chováním, kdy se např. válejí, nebo jinými způsoby narušují činnost,
- učitelka pro zajištění realizace činnosti často volí neefektivní autoritativní způsoby komunikace (příkazy, zákazy, poučování, moralizování, někdy i výhrůžky),
- méně aktivní, uzavřené děti nemají šanci se prosadit, pasivně se podřizují a činnost sledují.

Vhodnost využití:

- při zprostředkování společného zážitku dětí pro plnění cílů třídního programu (návštěva ZOO, zvířecí farmy v obci, lékařského střediska, obchodu, nádraží apod.),
- při plánování činností ve třídě, pokud do něho učitelky cíleně zapojují děti (zvyšuje se tím jejich aktivita a zodpovědnost při plnění vzdělávacích cílů),
- při řešení problému, který se týká **celé třídy** (diskusní kruh),
- při realizaci komunitního kruhu, pokud ho MŠ pravidelně využívá (jeho cílem je rozvoj vztahů, vytváření soudržnosti, pocitu sounáležitosti a přijetí pro každé dítě, vytváření bezpečného klimatu třídy).

LITERATURA

DVOŘÁKOVÁ, H. *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte.* Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-693-4

GARDOŠOVÁ, J., DUJKOVÁ, L. a kol. *Vzdělávací program Začít spolu.* Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-815-5

HAVLÍNOVÁ, M., VENCÁLKOVÁ, E. a kol. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole (aktualizovaný program).* Praha : Portál, 2006. ISBN 80-7376-061-5

OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory.* Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-847-3

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.
Věstník MŠMT sešit 2 Ročník LXI únor 2005

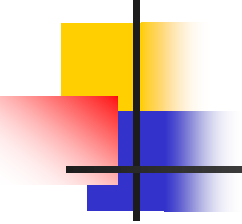
Metody práce s dětmi

Pyramida učení (Shapiro, 1992)

1. Přednášky (5%)
2. Čtení (10%)
3. Audiovizuální metody (20%)
4. Demonstrace (30%)
5. Diskuse ve skupinách (50%)
6. Praktické cvičení (70%)
7. Vyučování ostatních (90%)

ITV o učení:

-
-
- 10% toho, co slyšíme
 - 15% toho, co vidíme
 - 20% toho, co současně vidíme i slyšíme
 - 40% toho, o čem diskutujeme
 - 80% toho, co přímo zažijeme nebo děláme
 - 90% toho, co se pokoušíme naučit druhé

Klasifikace metod

1. METODY SLOVNÍ
 - Monologické (popis, vysvětlování, vyprávění..)
 - Dialogické (rozhovor, diskuse, dramatizace...)
 - Metody práce s učebnicí, textem

Klasifikace metod

2. METODY NÁZORNĚ DEMONSTRAČNÍ

- Pozorování
- Předvádění
- Demontrace obrazů
- Projekce

Klasifikace metod

3. METODY PRAKTICKÉ

- Nácvik poh. a prac. dovedností
- Experiment
- Pracovní činnosti
- Výtvarné činnosti

AKTIVIZUJÍCÍ METODY

- Diskusní
- Situační
- Inscenační
- Didaktické
- Specifické

Metody práce s dětmi

Metoda prožitkového učení:

- spontaneita
- objevnost
- komunikativnost
- prostor pro aktivitu a tvořivost
- konkrétnost
- celostnost

Metoda kooperativního učení

Sociální učení